

Ляшенко А. Х.,
директор КЗ «Дніпровська СЗБШ І – ІІІ ступенів»
Верхньодніпровської міської ради,
наук. співробітник Інституту педагогіки НАПН України,
Заслужений вчитель України,
м. Київ, Україна
info.dovkillya@gmail.com

ЦІЛІСНІСТЬ ЗМІСТУ ОСВІТИ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ ОБДАРОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ

У статті розглядається цілісність змісту освіти, необхідність систематичних уроків у довкіллі під час вивчення всіх предметів як умови формування інтелектуальної, творчої обдарованості учнів.

Ключові слова: *зміст освіти; наукова картина світу: життєствердний образ світу інтелектуально, творчо обдарованої особистості; уроки в довкіллі.*

The article considers the integrity of the content of education, the need for systematic lessons in the environment during the study of all subjects as a condition for the formation of intellectual, creative talent of students.

Key words: *the content of education; scientific picture of the world: a life-affirming image of the world of an intellectually, creatively gifted person; lessons in the environment.*

Викладання предметів у загальноосвітній школі має розкривати досягнення загальнолюдської культури, створювати умови для оволодіння учнями методами дослідження середовища життя – довкілля, соціосправедливого спілкування з ним.

Освітній процес має включати етапи наукового дослідження: спостереження за явищем, його опис, встановлення якісних причинно-наслідкових зв'язків, вимірювання величин, встановлення законів – кількісних зв'язків між параметрами і прогноз на основі цих законів нових застосувань явища або схожих явищ, які в тій чи іншій мірі потрібні фахівцеві будь-якої сфери людської діяльності.

З іншого боку, в епоху наростання обсягу інформації, повсюдного впровадження інформаційних технологій у будь-якій гуманітарній сфері працівникам цієї сфери стають необхідними навички перекладу відомостей на мову цифр і їх обробки за допомогою математичних, інформаційних методів. Соціологія, психологія, лінгвістика та інші гуманітарні науки все більше наближаються за методологією до наук, які прийнято називати точними науками.

Підвищення інтересу дітей до комп'ютерів і взаємодія з комп'ютерними моделями відриває їх від дійсності, модель реальності підміняє реальність. Проте, як показує досвід нашого колективу у викладанні природничо-математичних, літературознавчих предметів, інтерес дітей до пізнання об'єктів довкілля підвищується, не дивлячись на те, що в змісті підручників часто недостатньо втілюються знання про об'єкти довкілля, що цікавлять дітей. Цей недолік необхідно долати в нових підручниках, зберігаючи як ідеї фундаментальності, цілісності освіти, так і ідеї освіти для сталого розвитку в аспекті збільшення уроків у довкіллі – втілювати ідеї моделі «Довкілля» у змісті всіх шкільних предметів, особливо у 1-6 класах. Для цього віку здобувачів освіти розроблена навчальна програма «Довкілля» (1-4 кл.), очікується програма «Довкілля» (5-6 кл.) [1].

Цілісна, заснована на загальних закономірностях науки модель освіти повинна стати етапом переходу від вивчення учнями будови світу блоками, що виникли в результаті диференціації начальних дисциплін, до формування єдиної наукової картини світу. Метою освіти має бути формування єдиної наукової картини світу, образу світу кожного учня, освоєння методів пізнання дійсності, які ґрунтуються на усвідомленні загальних закономірностей науки, в першу чергу, природи, як цього вимагає Державний стандарт базової середньої освіти [2].

У кожному з початкових предметів педагоги можуть назвати досягнення, які є елементами загальної культури, тому вони повинні бути включені у мету засвоєння кожної освітньої галузі. Дослідниками інтеграції природничо-математичної, літературознавчої освіти (М. А. Антонюк, К. Ж. Гуз, В. Р. Ільченко, В. С. Коваленко та ін.) проаналізовані загальні закономірності, на основі яких можна формувати цілісну наукову картину світу, життєствердний образ світу учнів, природовідповідно високі рівні їхнього інтелекту, а отже, і обдарованість – інтелектуальну, академічну, творчу, лідерську, художню [3] та ін.

Створення цілісності з елементів змісту, що традиційно вивчається в різних шкільних дисциплінах, вимагає пошуку наскрізних ідей, що пронизують усі ці дисципліни. Вони повинні виконувати цементуючу роль у викладі навчального матеріалу. Серед таких ідей – ідеї, що втілюють загальні закономірності науки та методи їх пізнання: спостереження, вимірювання і моделювання процесів проводиться на об'єктах макросвіту – об'єктах довкілля, що оточують дитину. На прикладі вимірювання відстаней і часу прослідковується шлях ускладнення еталонів довжини і часу з включенням все більш абстрактних понять у процедуру вимірювання.

Цей напрямок встановлення цілісності знань про об'єкти макро-, мікро-, мегасвіту, про живі системи має продовжуватися під час вивчення окремих предметів у всіх класах. У зв'язку з цим у значній мірі необхідно відійти від традиційного академічного стилю викладання навчального матеріалу, зробити його більш емоційним. У кожному класі завдяки зв'язкам з гуманітарними предметами має розглядатися історичний фон, на якому зростають наукові ідеї, показані людські драми природодослідників, ідеї яких випереджали час, та систематичні уроки, дні в довкіллі, які проводяться спільно кількома учителями-предметниками.

У світовій практиці багато моделей продуктивного навчання. Наша початкова школа має назву «Довкілля як школа», вона має чітку систему занять у довкіллі (уроки серед природи), які доповнюються дидактично-динамічними паузами у довкіллі, де діти у природному навчальному середовищі просто неба ведуть спостереження, вимірювання, дослідження, рухливі ігри, що дає змогу дитині формувати «довкільний» науковий підхід до пояснення дійсності, заснований на філософії екологічного реалізму [4]. Досліджуючи вплив моделі «Довкілля як школа» на особистісний розвиток учнів за технологією В.О. Киричука, робимо висновок, що відбувається полегшення навчальної праці дітей на основі природовідповідного навчального середовища. Це крок не тільки до позитивних зрушень у всіх аспектах здоров'я дитини, а й розумового розвитку, обдарованості здобувачів освіти.

Засвоєння знань має бути насичене самостійними експериментальними завданнями завдяки навчальним посібникам, які пропонують практичні домашні роботи з використанням природних матеріалів, сучасних предметів побутової техніки, дослідження в довкіллі. Передбачається використання комп'ютерних моделей, привабливих для сучасних дітей і особливо корисних там, де в умовах школи неможлива постановка реального експерименту. Завдання мають надаватися як у підручниках, так і посібниках для учнів – зошитах. Наша школа має досвід використання учнями системи зошитів з «Довкілля» для 1-6 класів.

Серед наскрізних завдань, у процесі виконання яких формується цілісність знань про природу, на перше місце ми ставимо основні наукові поняття, вимірювання як метод вивчення явищ. Серед них методи вимірювання відстаней, основні і похідні одиниці вимірювань; міжнародна система одиниць (СІ); методи вимірювань великих відстаней; методи вимірювання часу; вибір одиниці вимірювання часу; вимірювання часу за допомогою рівномірних рухів; періодичні процеси в природі і їх використання для вимірювання часу; сучасні методи вимірювання часу; методи вимірювання швидкостей тіл та ін. У процесі виконання завдань, пов'язаних з вимірюванням, формується природничо-наукова і математична грамотність, творча обдарованість майбутнього працівника.

Спостереження як метод вивчення дійсності відомий з античних часів освоєння Всесвіту, створення небесної механіки, вивчення зір і галактик, Сонця.

Моделювання і експеримент як методи вивчення дійсності є умовою формування творчої особистості. Так, у курсі хімії цей метод реалізується, починаючи від спостережень за речовиною в довкіллі і продовжується до відкриття ідеї. Від простих до ідеї про атом. Далі – експериментальне підтвердження атомарної будови тіл, ознайомлення з видами атомів, хімічними елементами, законом збереження маси, сполуками елементів і їх символічним позначенням,

розмірами атомів, масою атомів, періодичною системою Д. І. Менделєєва; будовою планетарної моделі атома; подільністю атомного ядра і його структурою.

Аналогічно можна прослідкувати розвиток мислення, інтелекту, творчості обдарованої особистості в процесі засвоєння нею цілісності кожного навчального предмета як складової цілісного змісту освіти.

Наскрізною ідеєю взаємозв'язку змісту є ідеї екології. Природні екосистеми. Екологія – наука про єдність всього живого. Рівновага у фізичних, хімічних, біологічних системах. Методи вивчення екосистем. Потоки енергії і маси в екосистемі. Чинники, що впливають на стійкість екосистем. Співіснування організмів в екосистемі. Вчення про біосферу. Прояв цих ідей учнями досліджується на уроках у довіллі, в процесі таких досліджень формується інтелектуально і творчо обдарована особистість.

Практика роботи педагогічного колективу нашої школи з психолого-педагогічного проектування особистісного розвитку здобувачів освіти (автор В.О. Киричук) та впровадження педагогічна система «Довкілля» (автор В.Р. Ільченко) підтверджує, що ми знайшли ті форми, методи роботи, технології, які здатні забезпечити розвиток особистості, її здібності, творчість, обдарованість.

ЛІТЕРАТУРА

1. Типова освітня програма для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 19.02.2021 р. №235. URL: <https://drive.google.com/file/d/1b9Xkh0UQHxX52oxTz6ZzMgm9WUurHadb/view> (дата звернення: 30.07.2021).

2. Державний стандарт базової середньої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#n16> (дата звернення: 29.07.2021).

3. Гриньова М.В. Проблеми вивчення обдарованості школярів. Технології інтеграції змісту освіти : зб. наук. пр. за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф. «Теоретико-методичні засади компетентнісної моделі змісту освітніх галузей загальноосвітньої школи», 18 квітня 2013 р. Полтава : ПОШПО. 2013. Вип. 5. С. 25-35 с.

4. Ляшенко А.Х., Кузьміна Л.І. Освітня модель «Довкілля як школа» – нова навчальна технологія., Початкова школа. – 2007. - № 11. С. 22 – 29.

Ляшенко Ю. С.,
Вчитель хімії НВК СЗНЗ I-III ступенів № 26- ДНЗ – ДЮЦ
м. Кропивницький
yulya_1991@ukr.net

ПІДТРИМКА ТА СУПРОВІД ОБДАРОВАНИХ УЧНІВ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ХІМІЇ

Анотація. У тезах визначено основні принципи розвитку одарованих учнів за допомогою інноваційних технологій та їх роль під час підготовки та проведення уроків хімії. Представлені способи застосування інтерактивної дошки та інших новітніх технологій на різних етапах уроку.

Abstract. The abstracts identify the basic principles of development of gifted students through innovative technologies and their role in the preparation and conduct of chemistry lessons. Ways to use an interactive whiteboard and other new technologies at different stages of the lesson are presented.

Ключові слова. Endowed, творчі здібності, мотивація, хімія, інноваційні технології, інтерактивна дошка, інтерактивні вправи.

Keywords. Creativity, creativity, motivation, chemistry, innovative technologies, interactive whiteboard, interactive exercise.

Проблема підтримки та супроводу обдарованих школярів є актуальною сьогодні. Наразі наш соціум потребує людей, які можуть вирішувати нестандартні ситуації в короткий термін, приймати